VARDARBĪBAS GADĪJUMU RISINĀŠANAS ALGORITMS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒS

ATBILSTOŠI TIESISKAJAM REGULĒJUMAM UZ 23.08.2024.

Bērnu aizsardzības centrs

IEVADS

Algoritma mērķis ir pilnveidot un sniegt vispārējās un profesionālās izglītības iestādes (kurās mācās nepilngadīgas personas) personālam zināšanas un prasmes par vardarbības prevenciju un tās nozīmību, vardarbības jēdzienu un pazīmēm, lai izglītības iestādes personāls varētu savlaicīgi reaģēt un risināt gadījumu, kā arī rīcību gadījumā, kad nepilngadīgais izglītojamais izdara uzvedības pārkāpumu vai apdraud savu vai citu personu dzīvību, veselību un drošību izglītības vidē. Lai sasniegtu efektīvāko rezultātu un novērstu/mazinātu vardarbību, ir svarīgi visos gadījumos savlaicīgi reaģēt uz vardarbības riskiem un vardarbību, noskaidrot tās cēloņus un sniegt iesaistītajām pusēm nepieciešamo atbalstu.

Izglītības vidē katram iesaistītajam ir jāzina savas tiesības un pienākumi un tie jāievēro. Tas attiecas ne tikai uz visiem izglītojamajiem un izglītības iestādes darbiniekiem, bet arī uz izglītojamo likumiskajiem pārstāvjiem. Turklāt, ir svarīgi atcerēties, ka jāievēro ne tikai savas tiesības, bet arī citu personu tiesības un intereses.

Izglītojamo tiesības un pienākumi ir noteikti Izglītības likumā, Bērnu tiesību aizsardzības likumā, citos ārējos normatīvajos aktos un iestādes iekšējos normatīvajos aktos.

Izglītības iestādi vada iestādes vadītājs (turpmāk - vadītājs). Vadītāja tiesības un pienākumi ir noteikti Izglītības likumā, Vispārējās izglītības likumā, Bērnu tiesību aizsardzības likumā, Fizisko personu datu apstrādes likumā un citos normatīvajos aktos. Vadītāja tiesības un pienākumus precizē darba līgums un amata apraksts.

Izglītības iestādes pedagogu tiesības un pienākumi ir noteikti Izglītības likumā, Bērnu tiesību aizsardzības likumā, Fizisko personu datu apstrādes likumā, Darba likumā un citos normatīvajos aktos. Pedagoga tiesības un pienākumus precizē darba līgums un amata apraksts.

Likumisko pārstāvju tiesības un pienākumi ir noteikti Izglītības likumā, Civillikumā, Bērnu tiesību aizsardzības likumā un citos normatīvajos aktos.

Izglītības likuma 57. pants nosaka izglītojamo likumisko pārstāvju tiesības bērna izglītošanas nodrošināšanā, savukārt, likumisko pārstāvju pienākumi saskaņā ar Izglītības likuma 58. pantu ir:

1. savu spēju un materiālo iespēju robežās nodrošināt ģimenē bērna izglītošanai, veselībai, attīstībai un sadzīvei nepieciešamos apstākļus;
2. sadarboties ar izglītības iestādes, kurā mācās bērns, pedagogiem un citām mācību procesā iesaistītām personām;
3. ievērot bērnu, pedagogu un citu personu likumiskās tiesības un intereses;
4. informēt izglītības iestādes vadītāju par bērna veselības stāvokli un citiem apstākļiem, ja tiem var būt nozīme mācību procesā.

Likumiskie pārstāvji ir atbildīgi par to, lai bērns iegūtu obligāto izglītību.

TERMINU SKAIDROJUMI

Atbalsta personāls - izglītības psihologs, speciālais pedagogs, sociālais pedagogs, pedagoga palīgs

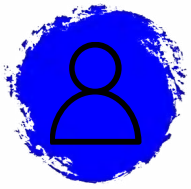
Atbildīgais pedagogs - klases, grupas vai kursa audzinātājs vai cits izglītības iestādes vadītāja noteikts izglītības iestādes pedagogs, kuram uzdots reaģēt un iesaistīties gadījuma risināšanā

Cita institūcija - pašvaldības izglītības pārvalde, sociālais dienests, bāriņtiesa, pašvaldības policija, Valsts policija, Bērnu aizsardzības centrs (turpmāk - BAC), ārstniecības iestāde un citi dienesti atbilstoši jomai un kompetencei, nevalstiskās organizācijas

Izglītības iestādes dibinātājs - valsts, pašvaldība, valsts augstskola, juridiska vai fiziska persona

Izglītojamais - bērns, skolēns, audzēknis, kas apgūst izglītības programmu izglītības iestādē

Krīzes intervences komanda - speciāli apmācīta BAC profesionāļu grupa psiholoģiskās palīdzības sniegšanai krīzes situācijās. Tā var sniegt operatīvu psiholoģisko palīdzību īpaši smagu negadījumu vai traģēdiju reizēs

Krīzes komanda - izglītības iestādes izveidota komanda, kura krīzes situācijā rīkojas saskaņā ar izglītības iestādes iepriekš izstrādātu plānu vai atbilstoši vadītāja noteiktajiem uzdevumiem pēc iespējas ātrākas un efektīvākas palīdzības nodrošināšanai visām gadījumā iesaistītajām pusēm

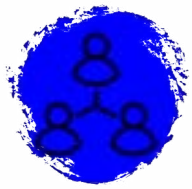
Likumiskais pārstāvis - izglītojamā vecāki, aizbildnis, bāriņtiesa, ja izglītojamais ievietots audžuģimenē, vai to pilnvarotie pārstāvji, ārpusģimenes aprūpes iestādes vadītājs

Pašvaldības sadarbības grupa - pašvaldības izveidota koleģiāla institūcija, kas izskata gadījumus saistībā ar iespējamiem bērnu tiesību pārkāpumiem, ja ir nepieciešama ātra rīcība un vairāku institūciju sadarbība, kā arī ja radušos situāciju nav iespējams atrisināt vienas institūcijas ietvaros vai nav to izdevies atrisināt ilgstošā laikposmā

Pedagogs - fiziskā persona, kurai ir Izglītības likumā vai citā izglītību reglamentējošā likumā noteiktā izglītība un profesionālā kvalifikācija un kura piedalās izglītības programmas īstenošanā izglītības iestādē vai sertificētā privātpraksē

Starpinstitūciju sadarbības komanda - izglītības iestādes sasaukta starpprofesionāļu jeb multidisciplinārās sadarbības grupa (tiek pieaicināti citu institūciju pārstāvji) individuāla gadījuma risināšanai izglītības vidē, kad gadījums ar izglītības iestādes resursiem dažādu iemeslu dēļ nav atrisināms

Uzvedības pārkāpums - izglītības iestādes iekšējo normatīvo aktu pārkāpums, ārējo normatīvo aktu pārkāpums, vispārējo uzvedības un/vai ētikas normu pārkāpums

Uzvedības korekcijas plāns - atbalsta pasākumu kopums, kuru noteicis atbalsta personāls, kas veidots tā, lai tiktu veicināta izglītojamā pozitīvā uzvedība.

Vardarbības intervences komanda - speciāli apmācīta BAC profesionāļu grupa, kas iesaistās smagu gadījumu risināšanā izglītības iestādē, kā arī palīdz izglītības iestādē iedzīvināt uzvedības un vardarbības atpazīšanas instrumentus. Uzņemas konkrētā gadījuma vadību, nodrošinot starpinstitucionālo sadarbību vardarbības gadījumu risināšanā izglītības iestādē

VARDARBĪBAS VEIDI

Izglītības vidē izglītojamie visbiežāk var saskarties ar emocionālo vardarbību, bulingu, kiberbulingu, fizisko vardarbību un seksuālo izmantošanu. Vardarbība var pastāvēt gan reālajā vidē, gan kibertelpā.

Emocionāla vardarbība ir bērna pašcieņas aizskaršana vai psiholoģiska ietekmēšana (draudot viņam, lamājot, pazemojot viņu, bērna klātbūtnē vardarbīgi izturoties pret viņa tuvinieku vai citādi kaitējot viņa emocionālajai attīstībai).
Bulings ir izglītības vidē īstenota apzināta psiholoģiska terorizēšana.
Kiberbulings ir ilgstoša rīcība vai uzvedība pret vienu vai vairākām personām pret viņu gribu, lai nodarītu psiholoģisku vai fizisku kaitējumu, izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, piemēram, e-pasts, sociālie tīkli vai īsziņas (aizskarošu, rupju un nejauku ziņu sūtīšana un ievietošana sociālajos tīklos, nepatiesas informācijas (baumu) izplatīšana tiešsaitē un nepatiesas un aizskarošas informācijas aprites veicināšana, dalīšanās ar privātām bildēm uzdodoties par kādu, lai sabojātu un pasliktinātu priekšstatu, kā arī kāda cita izslēgšana no tiešsaites grupas un naidīgi noskaņotu grupu izveide par kādu cilvēku).
Fiziska vardarbība ir bērna veselībai vai dzīvībai bīstams apzināts spēka pielietojums saskarsmē ar bērnu vai apzināta bērna pakļaušana kaitīgu faktoru, tai skaitā tabakas izstrādājumu vai augu smēķēšanas produktu dūmu vai elektroniskās smēķēšanas ierīču tvaiku, iedarbībai.
Seksuāla izmantošana ir jebkādu seksuāla rakstura darbību veikšana ar vai bez fiziska kontakta ar bērnu nolūkā sniegt vai gūt seksuālu stimulāciju vai seksuālu apmierinājumu, vai citādu labumu, ko veic pieaugušais vai cits bērns, kurš sava vecuma vai attīstības dēļ atrodas atbildības, uzticības vai spēka pozīcijās attiecībā pret upuri, tai skaitā pakļaujot bērnu citu seksualitātei vai izmantojot informācijas vai komunikāciju tehnoloģijas. Seksuāla izmantošana var izpausties gan netiešos, gan tiešos seksuālos kontaktos. Tāpat aizvien biežāk bērni seksuālai izmantošanai tiek pakļauti internetā - spiežot bērnu uzņemt un izsūtīt savus vai vienaudžu kailfoto un video materiālus, skatīties pornogrāfiska rakstura materiālu. Dažkārt, bērns, izsūtot savas atkailinātās bildes, pat nenojauš, ka ir gan upuris, gan arī likuma pārkāpējs vienlaicīgi.

Tabulā (skatīt 6.lpp) ir apkopotas biežāk sastopamās vardarbības sekas, tomēr, jāņem vērā, ka visām norādītajām sekām ir tikai varbūtības raksturs, tās var izpausties arī citos veidos, kā arī norādīt uz citām problēmām (iemesliem) vai neizpausties vispār, tādēļ būtiski pievērst uzmanību izmaiņām izglītojamā uzvedībā kopumā.

Vardarbības veids	Sekas
Emocionālā vardarbība	**Sekas uzvedībā:** • antisociāla, destruktīva uzvedība, • nespēja rotaļāties, • pasīva uzvedība, • izolēšanās, • agresīva uzvedība, • atkarību izraisošo vielu lietošana. **Sekas sociālajā sfērā:** • grūtības veidot noturīgas attiecības, • neuzticēšanās cilvēkiem, • tendence izolēties no sociāliem kontaktiem, • tendence ātri veidot attiecības ar svešiniekiem. **Sekas kognitīvajā sfērā:** • runas traucējumi, • grūtības koncentrēties **Sekas fiziskajā veselībā:** • miega traucējumi, • grūtības koncentrēties, • psihosomatiskas saslimšanas. **Sekas emocionālajā sfērā:** • zems pašvērtējums, • neuzticēšanās, • psihisks sastingums, • pasivitāte, • depresija un traumēts paštēls.
Fiziskā vardarbība	**Sekas uzvedībā:** • nerūpēšanās par sevi, • agresivitāte, • mazkustīgums, • pārmērīgs kustīgums, • atkarību izraisošo vielu lietošana. **Sekas sociālajā sfērā:** • nespēj atrast kontaktu, veidot attiecībās ar citiem bērniem. **Sekas fiziskajā sfērā:** • traumas un savienojumi; • miega traucējumi. **Sekas emocionālājā sfērā:** • kauna, vainas un baiļu izjūta, • dusmas un dusmu “lēkmes”, • depresīvas izjūtas, • nespēja uzticēties pieaugušajiem, • vāja emociju kontrole.
Seksuālā izmantošana	**Sekas uzvedībā:** • neatbiltoši vecumam seksualizēta uzvedība, • izteikta agresivitāte vai pakļaušanās, • regresija (bērns uzvedas savam vecumam neatbilstošā veidā un “aizmirst” jau apgūtās prasmes), • atkarību izraisošo vielu lietošana, • suicidālas darbības, • sevis savainojoša uzvedība, • atkārtoti nonāk seksuālās vardarbības situācijās kā upuris vai vardarbības. **Sekas sociālajā sfērā:** • nespēja rast kontaktu ar citiem bērniem, • bailes pazaudēt kontroli attiecībās vai izteikta pakļaušanās. **Sekas kognitīvajā sfērā:** • grūtības koncentrēties, • grūtības atcerēties, • sekmju pasliktināšanās, • suicidālas domas. **Sekas fiziskajā veselībā:** • traumas un savainojumi ģenitāliju rajonā, • grūtniecība, • seksuāli transmisīvās saslimšanas, • galvassāpes, • muguras sāpes, • miega traucējumi, • enurēze, enkoprēze. **Sekas emocionālajā sfērā:** • kauna, vainas un baiļu izjūta, • dusmas un dusmu “lēkmes”, • viegla aizkaitināmība, • bezspēcības sajūta, • depresīvas izjūtas, • pārlieku liela fantazēšana, • uzmācīgas domas un atmiņas, • atmiņu uzplaiksnījumi, • disociācijas, • pēctraumas stresa sindroms, • panikas lēkmes, • ēšanas traucējumi, • izplūdis ķermeņa tēls.
Kiberbulings/ Bulings	**Sekas uzvedībā:** • suicidālas darbības, • sevis savainojoša uzvedība, • izteikta agresivitāte vai pakļaušanās, • antisociāla, destruktīva uzvedība • izolēšanās (bērns vēlas pavadīt laiku vienatnē, nevēlēšanās apmeklēt izglītības iestādi un iesaistīties mācībās) **Sekas sociālajā sfērā:** • tendence izolēties no sociāliem kontaktiem, • tendence ātri veidot attiecības ar svešiniekiem. **Sekas kognitīvajā sfērā:** • sekmju pasliktināšanās, • suicidālas domas. **Sekas fiziskajā veselībā:** • miega traucējumi, • ēšanas traucējumi, • enurēze, enkoprēze, • galvassāpes. **Sekas emocionālajā sfērā:** • kauna, vainas un baiļu izjūta, • emocionālā nestabilitāte, • viegla aizkaitināmība, • depresīvas izjūtas, • zems pašvērtējums.

PREVENCIJA

Izglītojamais izglītības iestādē pavada lielu daļu savas dienas. Līdz ar to, izglītības iestādes personālam ir iespējams savlaicīgi fiksēt problēmsituācijas un tās preventīvi risināt. Tāpēc, kā vienu no prioritātēm izglītības iestādei ir jāizvirza vardarbības prevencija.
Visefektīvāk prevenciju vērst uz uzvedības pārkāpumu nepieļaušanu un novēršanu pirms tie izdarīti.

Visefektīvāk prevenciju vērst uz uzvedības pārkāpumu nepieļaušanu un novēršanu pirms tie izdarīti.
Prevenciju iedala trīs līmeņos: primārā, sekundārā un terciārā prevencijā.

PRIMĀRĀ PREVENCIJA

Prevencijas pasākumi, kas tiek veikti attiecībā uz **visiem** izglītojamajiem, pirms parādījušās kādas vardarbības pazīmes, veidojot izglītības iestādē drošu un pieņemošu atmosfēru, veicinot cieņpilnas attiecības, uzlabojot kolektīva sociālās un komunikācijas prasmes.

Prevencijas ietvaros veicamās darbības:

- izglītības iestādes dibinātājam ieteicams nodrošināt kvalificēta atbalsta personāla pieejamību dibinātajā izglītības iestādē - savlaicīgai izglītojamā uzvedības neatbilstības identificēšanai un atbalsta sniegšanai;
- atbilstoši Ministru kabineta 2023. gada 22. augusta noteikumiem Nr. 474 "Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo profilaktiskā veselības aprūpe, pirmā palīdzība un drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos" jāizstrādā iekšējās kārtības noteikumi un drošības noteikumi;
- jāpilnveido pedagogu kompetences jaunu metožu apguvē, kas balstītas uz pozitīvas un sociāli pieņemamas uzvedības sekmēšanu, un to praktiskajā pielietojumā, t.sk. komplicēto gadījumu sekmīgākai risināšanai, nodrošinot pedagogiem un atbalsta personālam atbalsta sniegšanu kovīziju un supervīziju veidā;
- jāpilnveido pedagogu un atbalsta personāla kompetences atbalsta sniegšanā izglītojamajiem ar mācību un uzvedības traucējumiem;
- jāpilnveido pedagogu prasmes atpazīt, novērst vardarbību izglītības vidē un sniegt nepieciešamo atbalstu, kā arī jāpilnveido izpratne par preventīvā darba nozīmi vardarbības risku novēršanā un mazināšanā;
- jārada labvēlīga vide izglītojamo emocionālās labbūtības sekmēšanai:

❖ veicinot izglītojamo līdzdalību, dažādu, tai skaitā izglītības iestādei svarīgu, lēmumu pieņemšanā,
❖ attīstot izglītojamo sociāli emocionālās prasmes,
❖ vairojot izglītības iestādes vidē izpratni par "nulles" toleranci pret vardarbību,
❖ veidojot skaidru, uz vērtībām balstītu izglītības iestādes kultūru, kas sekmētu cieņpilnu attiecību veidošanos un uzturēšanu starp ikvienu iestādes darbinieku, izglītojamo un izglītojamā likumisko pārstāvi.

- jāstiprina sadarbība ar izglītojamo likumiskajiem pārstāvjiem, valsts un pašvaldību institūcijām un nevalstiskajām organizācijām izglītojamo drošības, aizsardzības un labbūtības nodrošināšanas jautājumos;
- pedagoģiskajā darbā jāizmanto sociālās reklāmas un videomateriāli par aktuālām sociālām problēmām;
- jāizveido iestādes krīzes komanda, kura krīzes situācijā, saskaņā ar pienākumu un uzdevumu sadali, spētu ātri un efektīvi nodrošināt palīdzību visām gadījumā iesaistītajām pusēm (skat.terminu - Krīzes komanda);

- jāveic aptaujas (labbūtības veicināšanai, līderu izzināšanai u.c.), jāapkopo un jāanalizē iegūto informācija un, nepieciešamības gadījumā, jāveic uzlabojumi labvēlīga mikroklimata un fiziskās vides izglītības iestādē nodrošināšanai;
- jāorganizē lekcijas un pasākumi, tai skaitā ar dažādu jomas speciālistu piesaisti, kas ir vērsti gan uz izglītojamo sociāli emocionālo prasmju attīstīšanu (pozitīvas saskarsmes prasmju veicināšanai, izpratnes veidošanai par sociāli pieņemamu uzvedību), gan uz vardarbīgu situāciju atpazīšanu un veidu kā tajās rīkoties (kas ir vardarbība, kādi ir tās veidi un pazīmes, īpašu uzmanību pievēršot tiem vardarbības veidiem un formām, par kuriem izglītojamajiem ir salīdzinoši zemāka izpratne);
- jāpiedalās dažādos projektos un programmās (piemēram, starptautiskā programma "KiVA" bulinga un pāridarījumu mazināšanai, programmas "MOT" savstarpēju veselīgu attiecību popularizēšanai – drošas klases (grupas) vides un iekļaujošas izglītības iestādes kultūras radīšanai u.c.).

SEKUNDĀRĀ PREVENCIJA

Prevencijas pasākumi, kas tiek veikti, pamanot paaugstināta **riska** faktorus, tostarp tādus kā grūtības ģimenē (šķiršanās, konflikti, atkarības, veselības problēmas u.tml.), izglītības iestādes neattaisnota kavēšana (bastošana, klaiņošana), nepietiekama aprūpe no likumiskā pārstāvja puses, iespējama vardarbība pret izglītojamo ģimenē, aizdomas par izglītojamā mentālās veselības grūtībām, utt.

Agrīno signālu maksimāli ātra (pēc iespējas jaunākiem izglītojamajiem) pamanīšana un reaģēšana izglītības vidē ir ļoti nozīmīga, lai izvairītos no vardarbīgu situāciju eskalācijas riska pēcāk.

Sekundārā prevencija ietver pasākumus, kas ir vērsti gan uz darbu ar potenciālajiem vardarbības veicējiem, gan personām, kas potenciāli var ciest no vardarbības, piemēram:

- izglītības iestādes atbalsta personāla (pedagoģiskās, psiholoģiskās un sociālās palīdzības nodrošināšanai izglītojamajiem, kuriem ir novērojamas grūtības kādā no sfērām - kognitīvās, emocionālās, sociālās, fiziskās) izveide;
- gādāt, lai tiktu izmantoti visi izglītības iestādē pieejamie resursi un izglītības psihologa un sociālā pedagoga atbalsts nebūtu formāls;
- izglītojamā uzvedības korekcijas plāna izstrāde un realizācija;
- sadarbība ar sociālā dienesta speciālistiem bērna (izglītojamā) uzvedības sociālās korekcijas programmas izstrādē (veic sociālā dienesta speciālisti);
- ārsta norādīto prevencijas pasākumu izpilde, ja tādi ir saņemti;
- pastiprinātas uzmanības pievēršana sociālās atstumtības riskam pakļautajām ģimenēm;
- izglītības iestādes darbiniekiem un izglītojamajiem atbilstošas vides pieejamības nodrošināšana izglītības iestādē;
- riska zonu, kurās visbiežāk notiek izglītojamo drošības apdraudēšana identificēšana un prevencijas pasākumu veikšana apdraudējuma novēršanai (videonovērošanas kameru uzstādīšana, izglītības iestādes personāla klātbūtne u.c.).

TERCIĀRĀ PREVENCIJA

Terciārās prevencijas galvenais uzdevums ir novērst situāciju, kurā izglītojamais atkārtoti kļūst vardarbīgs un cietušais vēlreiz nonāk situācijā, kurā pret viņu tiek izmantota vardarbība. Parasti terciārās prevencijas pasākumi tiek īstenoti situācijās, kad vardarbība jau notikusi un jāatrod veids, kā mazināt tās radītās sekas.

Terciārā prevencija ietver pasākumus, kas domāti izglītojamajiem, kuri jau ir cietuši no vardarbības vai arī to veikuši, piemēram:

- vardarbības, ievērojot vardarbības gadījumā iesaistīto pušu labākās intereses, atpazīšana un neignorēšana;
- pedagoģiska un psiholoģiska atbalsta un piemērotākās palīdzības, ko īsteno atbalsta personāls, nodrošināšana, atbilstoši vardarbības gadījumā iesaistīto pušu vajadzībām;
- atbalsta un informācijas sniegšana vardarbības gadījumā iesaistīto pušu likumiskajiem pārstāvjiem;
- sadarbība ar sociālā dienesta speciālistiem bērna (izglītojamā) uzvedības sociālās korekcijas programmas izstrādē (veic sociālā dienesta speciālisti);
- starpinstitūciju sadarbības komandas sasaukšana, gadījumā, ja situāciju nav iespējams atrisināt izglītības iestādes ietvaros;
- ārējo resursu (piem. BAC, nevalstiskās organizācijas, mediators u.c.) piesaistīšana atbilstoši nepieciešamībai.

Katrā prevencijas līmenī uzskaitītie pasākumi nav izsmeļoši. Atkarībā no situācijas un vajadzības, var tikt īstenoti arī citi pasākumi, lai sasniegtu vēlamo rezultātu - novērstu un mazinātu vardarbības riskus.

UZVEDĪBAS PĀRKĀPUMU SMAGUMA LĪMEŅI, TO IZVĒRTĒŠANAS KRITĒRIJI UN IZGLĪTĪBAS IESTĀDES RĪCĪBA

Uzvedības pārkāpumu smaguma līmeņi

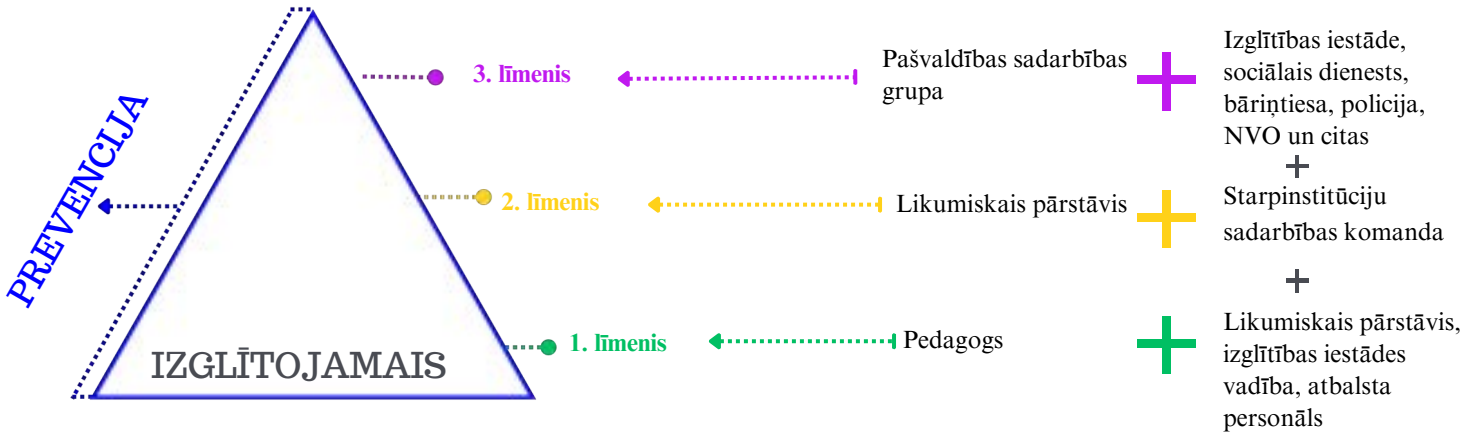
Uzvedības pārkāpumus pēc to smaguma var iedalīt trijos līmeņos:

1. **līmenis (zems risks)** - gadījums tiek risināts izglītības iestādes ietvaros, nav nepieciešama tūlītēja papildu resursu piesaistīšana;
2. **līmenis (vidējs risks)** - nav tūlītēja apdraudējuma dzīvībai, bet nopietnāki uzvedības pārkāpumi kā pirmajā līmenī, nepieciešama papildu resursu piesaistīšana;
3. **līmenis (augsts risks)** - ir apdraudēta izglītojamā vai citu personu dzīvība, pastāv nopietns veselības apdraudējums, nepieciešama nekavējoša rīcība un papildu resursu piesaistīšana ārpus izglītības iestādes.

Minētie līmeņi var būt, bet nav obligāti pēctecīgi!

Lai vienoti un sistēmiski reaģētu uz izglītojamo uzvedības problēmām un sniegtu nepieciešamo atbalstu un palīdzību, izglītības iestāde atbilstoši katram uzvedības pārkāpuma smaguma līmenim veic noteiktu darbību kopumu.

Svarīgi atcerēties, ka:
katrs gadījums ir jāizvērtē individuāli un jārīkojas atbilstoši situācijai;
preventīvie pasākumi ir īstenojami visos līmeņos.

UZVEDĪBAS PĀRKĀPUMU IZVĒRTĒŠANAS KRITĒRIJI

Izglītības iestāde saskaroties ar izglītojamā veiktu uzvedības pārkāpumu, gadījuma un uzvedības pārkāpuma smaguma līmeņa izvērtēšanai kā palīgmateriālu var izmantot šādus izvērtēšanas kritērijus:

Nr. p.k.	**Kritēriji** (*atbilstošo atzīmēt ar √*)	
1.**līmeņa kritēriji (*kritēriju uzskaitījums nav izsmeļošs*)**		
1.	atklāta necieņas izrādīšana pret izglītības iestādes darbinieku	
2.	atklāta necieņas izrādīšana pret citu izglītojamo	
3.	necenzētu (rupju) vārdu lietošana	
4.	pedagoga, atbalsta personāla aizrādījumu ignorēšana	
5.	mācību procesa norises traucēšana	
6.	cits iekšējās kārtības noteikumu, kas nav saistīti ar sevis vai citu dzīvības, veselības un drošības apdraudēšanu, pārkāpums	
2. līmeņa kritēriji (*kritēriju uzskaitījums nav izsmeļošs*)		
7.	izglītības iestādes veikto pasākumu kopums, lai novērstu konstatēto 1. līmeņa uzvedības pārkāpumu atkārtošanos un uzlabotu izglītojamā uzvedību, nav devis pozitīvus rezultātus (izglītojamā uzvedība neuzlabojas vai pasliktinās)	
8.	regulāra vai izteikta klases, grupas, izglītības iestādes darba traucēšana	
9.	sistemātiska vispārpieņemto uzvedības normu ignorēšana, atklāta necieņas izrādīšana	
10.	bulings (tiranizēšana, iebiedēšana, pazemošana vai pakļaušana ar vardarbības draudiem) izglītības vidē	
11.	tīša mantas bojāšana, kā rezultātā tiek vai var tikt apdraudēta citu personu manta, veselība, drošība	

12.	atkārtota (sistemātiska) vardarbīgu darbību veikšana	
13.	cits iekšējās kārtības noteikumu, kas saistīts ar sevis vai citu dzīvības, veselības un drošības apdraudēšanu, pārkāpums	
3. līmeņa kritēriji		
14.	tīša jebkādas vardarbības veikšana, radot tiešu nopietnu apdraudējumu paša vai citu personu veselībai, drošībai, dzīvībai	
15.	tīša jebkādas vardarbības veikšana, kā rezultātā cietušajai personai bijusi nepieciešama tūlītēja medicīniskās palīdzības sniegšana	
16.	tīša jebkādas vardarbības veikšana, kā rezultātā iestājusies cietušās personas nāve	
17.	2.līmeņa uzvedības pārkāpumu veikšana grupā (divas vai vairākas personas)	

Ja veicot izglītojamā veiktā uzvedības pārkāpuma atbilstības kādam no uzvedības pārkāpumu smaguma līmeņiem izvērtējumu, tiek konstatēts, ka izglītojamais vienlaikus ir veicis dažādu līmeņu uzvedības pārkāpumus, izglītības iestāde rīkojas atbilstoši augstāka smaguma līmeņa risināšanas algoritmam.

Pirmajā līmenī ir svarīgi savlaicīgi pamanīt un reaģēt uz izglītojamā uzvedības neatbilstības identificēšanu, šādas uzvedības cēloņu noskaidrošanu un nepieciešamā atbalsta sniegšanu, lielu uzmanību pievēršot prevencijai. Prevencija ir efektīvāka nekā vardarbības seku likvidēšana. Tāpēc, sākotnēji, svarīgi ir apzināt izglītojamā vajadzības un piemeklēt viņa gadījumam piemērotāko intervenci.

Būtiski koncentrēties uz pozitīvu intervenci, kuras mērķis ir veidot izglītojamā pozitīvu uzvedību un domāšanu. Piemēram, labvēlīga izturēšanās pat vissarežģītākajās attiecībās saglabājot cieņu un empātiju pret izglītojamo ar uzvedības grūtībām; atvērta un atklāta komunikācija, runājot godīgi par sarežģītām situācijām; skaidras vienošanās un robežas, lai veidotu izpratni par notiekošo un stiprinātu drošību; veidot uzticēšanos akceptējot izglītojamā ar uzvedības grūtībām pieredzi un domas; sniegt atbalstu lēmumu pieņemšanā.

Turklāt, jo ātrāk izglītojamajam un viņa likumiskajiem pārstāvjiem tiks nodrošināts atbalsts un palīdzība, jo efektīvāka būs to ietekme uz izglītojamo. Ja atbildīgais pedagogs, analizējot izglītojamā veikto pārkāpumu secina, ka kāds no 1.līmenī norādītajiem posmiem nebūs pietiekami efektīvs un nesasniegs vēlamo rezultātu, tas secīgi veic nākamajā posmā norādītās darbības.

Likumisko pārstāvju pienākums ir aktīvi līdziesaistīties izglītojamā uzvedības problēmu risināšanā un kopā ar izglītojamo sasniegt tos mērķus un uzdevumus, kurus nosaka pedagogi un atbalsta personāls. Ja likumiskie pārstāvji neiesaistās un situācija neuzlabojas vai pasliktinās, ir jāveic 2. līmeņa darbības.

Likumiskajiem pārstāvjiem ir pienākums informēt vadītāju par bērna veselības stāvokli un jebkādiem citiem apstākļiem, kas var ietekmēt izglītības programmas apguvi un tajā iesaistītās personas.

PIRMAIS PĀRKĀPUMS

•Prasība pārtraukt pārkāpumu, mutisks aizrādījums, informācija par pārkāpumu tiek nodota atbildīgajam pedagogam. Atbildīgais pedagogs veic situācijas analīzi - veic individuālu sarunu par notikušo ar izglītojamo, noskaidro rīcības cēloņus, veic izglītojošo darbu par iespējamām rīcības sekām, to kaitīgumu, pārrunā vēlamos uzvedības modeļus. Tiek uzklausītas visas gadījumā iesaistītās puses. Ar izglītojamo tiek veikts preventīvais darbs.

ATKĀRTOTS PĀRKĀPUMS

•Piezīme skolvadības programmā (E-klase, Mykoob), atbildīgais pedagogs veic pārrunas ar izglītojamo, noskaidro uzvedības problēmu cēloni/iemeslu, analizē kāpēc iepriekš veiktais preventīvais darbs nav nesis rezultātu. Ja nepieciešams, izglītojamajam tiek pieprasīts rakstveida viedoklis par notikušo. Mutiski tiek informēti arī izglītojamā likumiskie pārstāvji.

INFORMĒ LIKUMISKOS PĀRSTĀVJUS PAR PIEEJAMO PALĪDZĪBU

NAV UZLABOJUMU IZGLĪTOJAMĀ UZVEDĪBĀ

•Atbildīgā pedagoga rakstveidā fiksēta saruna ar izglītojamo, rakstveida informācija likumiskajiem pārstāvjiem. Nepieciešamības gadījumā atbalsta personāla iesaiste darbā ar izglītojamā uzvedības korekcijas plāna izstrādi un tā realizēšanu.

NAV UZLABOJUMU IZGLĪTOJAMĀ UZVEDĪBĀ, ATKĀRTOTI PĀRKĀPUMI

•Atbildīgā pedagoga rakstveidā fiksēta saruna ar izglītojamo, likumiskajiem pārstāvjiem un atbalsta personālu. Likumiskie pārstāvji tiek informēti, ka atkārtotu pārkāpumu gadījumā tiks veikts ieraksts izglītojamā personas lietā.

NAV UZLABOJUMU IZGLĪTOJAMĀ UZVEDĪBĀ, ATKĀRTOTI PĀRKĀPUMI

• Vadītāja rīkojums par piezīmes,brīdinājuma vai rājiena izteikšanu izglītojamajam, ieraksts izglītojamā personas lietā.

SITUĀCIJA ATBILST 2. LĪMEŅA GADĪJUMAM

•Atkārtota atbildīgā pedagoga rakstveidā fiksēta saruna ar izglītojamo, likumiskajiem pārstāvjiem, atbalsta personālu un izglītības iestādes administrācijas pārstāvi. Informācija tiek nosūtīta citām institūcijām (secīga pāreja uz 2.līmeņa darbībām).

INFORMĒ PAR SEKĀM, JA LIKUMISKIE PĀRSTĀVJI NEVĒRŠAS PĒC PALĪDZĪBAS

Otrajā līmenī izglītības iestādei ir jārīkojas atbilstoši iestādes, tai skaitā atbalsta personāla kompetencēm, iesaistot izglītojamā likumiskos pārstāvjus. Svarīgi atcerēties, ka šajā līmenī ir ļoti nozīmīgi veikt prevencijas pasākumus - atbilstoši vajadzībām nodrošināt vardarbības gadījumā iesaistītajām pusēm pedagoģisku un psiholoģisku atbalstu un piemērotāko palīdzību, ko īsteno pedagogi un atbalsta personāls. Ļoti svarīgs ir darbs ar vardarbīgā izglītojamā likumiskajiem pārstāvjiem, lai izprastu, kas varēja ietekmēt izglītojamā uzvedību un izraisīt tieksmi uz vardarbību. Likumisko pārstāvju pienākums ir aktīvi līdziesaistīties izglītojamā uzvedības problēmu risināšanā un kopā ar izglītojamo sasniegt tos mērķus un uzdevumus, kurus nosaka pedagogi un atbalsta personāls. Ja likumiskie pārstāvji neiesaistās un situācija neuzlabojas vai pasliktinās, gadījuma sekmīgākai risināšanai izglītības iestāde sasauc starpinstitūciju sadarbības komandu, kurā, pēc vajadzības, pieaicina attiecīgās institūcijas, piemēram, sociālo dienestu, bāriņtiesu, Valsts policiju, u.c. Šajā posmā izglītības iestāde ir gadījuma vadītājs.

Ja izglītojamais izglītības iestādē vai tās organizētajos vai atbalstītajos pasākumos apdraud savu vai citu personu drošību, veselību vai dzīvību, tad vadītājs var pieņemt lēmumu par atšķirīgu izglītības nodrošināšanas veidu izglītojamajam (cita telpa, cits laiks, attālinātās mācības), tomēr, vadītājam ir jāizvērtē šāda lēmuma pieņemšanas nepieciešamība (lietderība) un vardarbību veikušā izglītojamā interesēm atbilstīgākais izglītības nodrošināšanas veids un tā ilgums.

SVARĪGI ATCERĒTIES!!! Lēmums par atšķirīgu izglītības ieguves nodrošināšanas veidu vardarbību veikušam izglītojamajam ir pieņemams ārkārtas gadījumos un ir jāizvērtē šāda lēmuma pieņemšanas nepieciešamība (lietderība) un konkrētā vardarbību veikušā izglītojamā interesēm atbilstīgākais izglītības ieguves nodrošināšanas veids.

Ir nepieciešams veikt arī vardarbības gadījuma risināšanā sasniegto rezultātu pēckontroli, trūkumu novēršanu, pastāvīgu situācijas monitoringu un rezultātu uzturēšanu, lai novērstu jaunus incidentus nākotnē.

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma regulējumu, katrai personai ir pienākums nekavējoties ziņot policijai, BAC, bāriņtiesai vai sociālajam dienestam par likumpārkāpumu, kas vērsts pret bērnu, kā arī tad, ja personai ir aizdomas, ka bērnam ir priekšmeti, vielas vai materiāli vai pastāv apstākļi, kas var apdraudēt paša bērna vai citu personu dzīvību vai veselību.

Izglītojamais

izglītības iestādē vai tās organizētajos vai atbalstītajos pasākumos apdraud savu vai citu personu drošību, veselību vai dzīvību

Izglītības iestādes darbinieks:

pieprasa pārtraukt pārkāpumu

iespējami īsā laikā informē vadītāju par izglītojamā uzvedību

Izglītības iestādes vadītājs:

- JA NEPIECIEŠAMS, nodrošina **izglītojamajam** vai citiem minētā izglītojamā grupas, klases vai kursa biedriem izglītības programmas apguvi citā telpā izglītības iestādes pedagoga klātbūtnē. Izglītības programmas apguve citā telpā var ilgt ne ilgāk kā līdz attiecīgās dienas beigām;
- nodrošina izglītojamā rīcības iemeslu noskaidrošanu un konkrētu un izmērāmu turpmāko uzdevumu izstrādi sadarbībai ar likumiskajiem pārstāvjiem;
- vadītājs nodrošina izglītojamā vajadzībām un gadījumam atbilstoša atbalsta pasākumu plāna izstrādi (piesaistot atbalsta personālu) un plānā ietverto atbalsta pasākumu īstenošanas uzraudzību;
- informē dibinātāju (izņemot valsts dibinātu izglītības iestādi) par notikušo pasākumu un plānotajiem atbalsta pasākumiem;
- rakstveidā (papīra vai elektroniska dokumenta formā) nosūta likumiskajiem pārstāvjiem informāciju par izglītojamā uzvedību un nepieciešamo likumisko pārstāvju sadarbību ar izglītības iestādi.

Izvērtējot situāciju, izglītības iestāde papildus:

- veic preventīvos pasākumus;
- vērtē par nepieciešamību ziņot policijai;
- vērtē kura institūcija varētu būt palīdzoša gadījuma risināšanai (sociālais dienests, bāriņtiesa – atkarībā no situācijas izpētes);
- pārvērtē/nosaka papildus (līdz šim esošos) atbalsta pasākumus izglītojamajam;
- atbalsta personāla trūkuma gadījumā, vēršas pie dibinātāja;
- sastāda (ja nav bijis) vai pārvērtē sastādīto uzvedības korekcijas plānu, kā arī plānu darbam ar grupu, klasi vai kursu, lai normalizētu iekšējo mikroklimatu (mikroklimata monitorings);
- īsteno sadarbību ar likumiskajiem pārstāvjiem (ja nesadarbojas, informē bāriņtiesu);
- veicina likumisko pārstāvju sadarbību ar ārstniecības personu, ja izglītības iestādei ir pamatotas aizdomas, ka vardarbības epizode saistīta ar izglītojamā garīgo vai fizisko veselību;
- izvērtē papildu resursu piesaisti (piem., seksuālas vardarbības vai seksuāli kaitnieciskas uzvedības gadījumā - "Dardedze"; Latvijas Autisma apvienība, mediators utt.);
- nodrošināt psiholoģisko atbalstu cietušajam, ja nepieciešams, arī iesaistītajiem pedagogiem;

Individuāla gadījuma risināšanai var tikt sasaukta starpinstitūciju sadarbības komanda

Ja pēc atbalsta plānā ietverto atbalsta pasākumu īstenošanas nav uzlabojumu izglītojamā uzvedībā vai likumiskie pārstāvji nesadarbojas ar izglītības iestādi

Ja vadītāja rīcībā ir informācija, kuras dēļ nav pieļaujama nepilngadīga izglītojamā atrašanās ar saviem grupas, klases vai kursa biedriem vai arī ar citiem izglītības iestādes izglītojamiem vai darbiniekiem

Vadītājs:

nodrošina šīs informācijas nosūtīšanu pašvaldībai, kuras administratīvajā teritorijā deklarēta izglītojamā dzīvesvieta;

ja nepieciešams, nodrošina izglītojamam individuālā izglītības programmas apguves plāna izstrādi un īstenošanu citā telpā vai citā laikā izglītības iestādes pedagoga klātbūtnē vai attālinātās mācības līdz konkrētā gadījuma izskatīšanai, **bet ne ilgāk kā vienu mēnesi;**

par pieņemto lēmumu nekavējoties informē likumisko pārstāvi un dibinātāju (izņemot valsts dibinātu izglītības iestādi, kas informē ministriju, kuras padotībā tā atrodas).

Pašvaldības sadarbības grupa

!!! Ja konkrētā gadījuma izskatīšana turpinās ilgāk par vienu mēnesi

Vadītājs:

!!! ja nepieciešams, nodrošina iepriekš izstrādātā individuālā izglītības programmas apguves plāna aktualizēšanu un tā īstenošanu kādā no iepriekš minētajiem veidiem, bet ne ilgāk kā vienu mēnesi.

Izglītības iestādes savā ikdienā var saskarties ar šādām krīzēm:
- pašnāvības un nāves gadījumi,
- incidenti starp izglītojamajiem vai izglītības iestādes darbiniekiem, kuru rezultātā ir jāizsauc neatliekamo medicīniskā palīdzība un/vai policija,
- noziedzīgi nodarījumi un nelaimes gadījumi, kuri būtiski izmainījuši psiholoģisko klimatu un nav pārvarami ar esošajiem resursiem izglītības iestādē.

Vērtējot krīzes situācijas, starp būtiskākām pazīmēm ir:
- notikumu vai tā epizošu skaits,
- tajos iesaistīto cilvēku skaits,
- gūtie zaudējumi,
- vardarbības un ievainojumu klātesamība,
- draudi cilvēka dzīvībai vai veselībai,
- cietušo skaits.

Krīzes situācijās ir svarīgi rīkoties **nekavējoties**, **intensīvi** un **individualizēti**, tādēļ, lai būtu iespējams sniegt profesionālu palīdzību un pēc iespējas aptvert palīdzības nodrošināšanu visiem iesaistītajiem ir svarīgi izstrādāt rīcības plānu, kuru realizē krīzes komanda.

Atbalsta personāls sadarbībā ar klases audzinātāju informē izglītojamo likumiskos pārstāvjus, kuri ir iesaistīti krīzes gadījumā (rīkojot vecāku sapulci, telefoniski, rakstot uz e-pastu) par notikušo, lai izvairītos no baumām un aizsargātu izglītojamo privātumu. **Informē likumiskos pārstāvjus par viņu lomu krīzes situācijā, kādam nolūkam un kādā veidā tiks sniegta palīdzība izglītojamajiem izglītības iestādē.**

Ja ir nepieciešama ātra rīcība un vairāku institūciju sadarbība un radušos situāciju nav iespējams atrisināt vienas institūcijas ietvaros, izglītības iestādei ir jāvēršas pašvaldības sadarbības grupā.

Ja nav pieļaujama nepilngadīga izglītojamā atrašanās ar saviem grupas, klases vai kursa biedriem vai arī ar citiem izglītības iestādes izglītojamiem vai darbiniekiem vadītājs var pieņemt lēmumu par atšķirīgu izglītības nodrošināšanas veidu izglītojamajam (cita telpa, cits laiks, attālinātās mācības), tomēr, vadītājam ir jāizvērtē šāda lēmuma pieņemšanas nepieciešamība (lietderība) un vardarbību veikušā izglītojamā interesēm atbilstīgākais izglītības nodrošināšanas veids un tā ilgums.

NEKAVĒJOTIES

INTENSĪVI

INDIVIDUALIZĒTI

sasauc krīzes komandas ārkārtas sapulci, kas nosaka konkrētus uzdevumus un termiņus to izpildei;

- ziņo atbildīgajām institūcijām - policija, bāriņtiesa, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests, BAC u.tml., atkarībā no situācijas;
- ja nepieciešams, izsauc Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienestu;
- par notikušo informē likumiskos pārstāvjus; informē vardarbībā cietušo(s) un liecinieku (s) par pieejamo palīdzību (piem. par sociālās rehabilitācijas vai psihologa konsultāciju iespējām pašvaldībā, par BAC bezmaksas profesionālo psiholoģisko palīdzību un atbalstu krīzes situācijās u.c.);
- individuālā gadījuma risināšanai vēršas pašvaldības sadarbības grupā, kurā aktīvi jāiesaistās arī izglītības iestādei.

Pašvaldības sadarbības grupa (turpmāk – sadarbības grupa) jāsasauc nekavējoties, bet ne vēlāk kā divu darba dienu laikā.

Sadarbības grupa nosaka individuālā gadījuma (turpmāk – gadījuma) izskatīšanas vadītāju.
Sadarbības grupa gadījuma izskatīšanai piesaista attiecīgās izglītības iestādes pārstāvi.
Sadarbības grupa var pieaicināt arī citu institūciju vai nozaru speciālistus (piem., no Valsts probācijas dienesta, Izglītības kvalitātes valsts dienesta, nevalstiskajām organizācijām u.c.).
Sadarbības grupa izskata gadījumus saistībā ar iespējamiem bērnu tiesību pārkāpumiem, ja ir nepieciešama ātra rīcība un vairāku institūciju sadarbība, kā arī, ja radušos situāciju nav iespējams atrisināt vienas institūcijas ietvaros vai nav to izdevies atrisināt ilgstošā laikposmā.
Izskatot gadījumu sadarbības grupā, pārstāvēto institūciju pārstāvji sniedz un analizē to rīcībā esošo informāciju par konkrēto bērnu un savstarpēji vienojas par turpmāko rīcību (pasākumiem) katras pārstāvētās institūcijas kompetences ietvaros.
Lemj par nepieciešamās palīdzības un atbalsta sniegšanu visām gadījumā iesaistītajām pusēm.
Ja sadarbības grupa nevar vienoties par saskaņotu un koordinētu sadarbību gadījuma izskatīšanā, var pieaicināt BAC. Tādejādi, sadarbības grupai ir iespēja saņemt BAC speciālistu profesionālo atbalstu, tai skaitā ieteikumus, iespējamos rīcības virzienus un izmantot iespēju plašākā speciālistu lokā analizēt situāciju, izmantojot BAC rīcībā esošos profesionālos resursus.
BAC var iekļaut sadarbības grupas sastāvā kā attiecīgā gadījuma vadītāju.

Ja nav pieļaujama nepilngadīga izglītojamā atrašanās ar saviem grupas, klases vai kursa biedriem vai arī ar citiem izglītības iestādes izglītojamiem vai darbiniekiem

Vadītājs:

- nodrošina šīs informācijas nosūtīšanu pašvaldībai, kuras administratīvajā teritorijā deklarēta izglītojamā dzīvesvieta;
- ja nepieciešams, nodrošina izglītojamam individuālā izglītības programmas apguves plāna izstrādi un īstenošanu citā telpā vai citā laikā izglītības iestādes pedagoga klātbūtnē vai attālinātās mācības līdz konkrētā gadījuma izskatīšanai, bet ne ilgāk kā vienu mēnesi;
- par pieņemto lēmumu nekavējoties informē likumisko pārstāvi un dibinātāju (izņemot valsts dibinātu izglītības iestādi, kas informē ministriju, kuras padotībā tā atrodas).

RĪCĪBA, KAD CIETIS IZGLĪTĪBAS IESTĀDES DARBINIEKS

Saņemot informāciju par vardarbību pret izglītības procesa īstenošanā iesaistīto personu no izglītojamā vai tā likumisko pārstāvju puses:

Vadītājs:
1.izvērtē informāciju;
2.informē izglītības iestādes dibinātāju;
3.risina situāciju izglītības iestādē:

- sazinās ar izglītojamā likumiskajiem pārstāvjiem un veic pārrunas;
- organizē sarunu, kurā piedalās abas iesaistītās puses;
- ja konflikts netiek atrisināts sarunas rezultātā, situācijas risināšanā iesaistītās iestādes atbalsta personāls.

Izglītības iestādes dibinātājs:
- nodrošina informācijas izvērtēšanu;
- ja nepieciešams, ziņo tiesībaizsardzības institūcijām;
- sniedz atbalstu situācijas risināšanai izglītības iestādē.

Sociālais dienests

Sociālā dienesta darbam būtiski, lai izglītības iestādes sniegtajā informācijā par gadījumu būtu aprakstīta:

- vardarbības gadījumu/uzvedības problēmu specifika un hronoloģija;
- līdz šim veiktais darbs/pasākumi izglītības iestādē situācijas risināšanai un kādi ir bijuši rezultāti;
- pieejamā informācija par vardarbību veikušo izglītojamo, viņa ģimeni;
- informācija par vardarbībā cietušo izglītojamo, viņa ģimeni;
- ieteikumi/priekšlikumi nepieciešamajam atbalsta veidam, sociālajiem pakalpojumiem.

Bāriņtiesa

Bāriņtiesa, saņemot informāciju par ģimeni, pastāvošajiem riskiem bērnam turpmāk atrasties likumisko pārstāvju aizgādībā, veic pārrunas ar likumisko pārstāvi, izvērtē situāciju un, nepieciešamības gadījumā, ierosina lietu par iespējamo bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu. Ierosinot lietu tiek veikts risku novērtējums par ģimenē pastāvošajiem riskiem bērnam un likumiskajiem pārstāvjiem un tiek uzlikts par pienākumu sadarbībā ar pašvaldības sociālo dienestu riskus novērst noteiktā termiņā. Gadījumā, ja likumiskie pārstāvji nesadarbojas, bāriņtiesa var lemt par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu.
Bāriņtiesa var veikt arī pārrunas ar likumiskajiem pārstāvjiem vai veikt citas darbības, ja likumiskais pārstāvis nesadarbojas ar izglītības iestādi vai nenodrošina bērna izglītību.
Bāriņtiesa, aizstāvot bērna personiskās intereses attiecībās ar vecākiem, aizbildņiem un citām personām, nosūta konsultācijas saņemšanai pie ģimenes ārsta, psihologa vai cita speciālista bērnu, ja bērna vecāki vai aizbildnis nepiekrīt konsultācijas saņemšanai.

Policija

Izglītības iestāde, izvērtējot gadījumu, var vērsties ar lūgumu policijā:

- veikt profilaktiskas pārrunas ar izglītojamo izglītības iestādē, ja

likumiskais pārstāvis devis rakstisku piekrišanu;
novadīt lekcijas klasei vai grupai par savstarpējām attiecībām, pāri darījumiem un atbildību;

- piedalīties starpinstitūciju sanāksmēs;
- piedalīties vecāku sapulcēs.

Policija, sadarbojoties ar izglītības iestādi un izvērtējot situāciju, izvēlas iespējamos preventīvos pasākumus noteiktā situācijā.

Policija ir izstrādājusi nodarbības pedagogiem www.manadrosiba.lv, ko izglītības iestādes personāls attiecīgai klasei var novadīt bez īpašas sagatavošanās.

BAC

Ikvienam bērnam un pusaudzim Latvijā ir iespēja saņemt atbalstu un palīdzību, lai sekmētu savu emocionālo un fizisko labsajūtu, zvanot uz bezmaksas Bērnu un pusaudžu uzticības tālruni 116111 (anonīms, pieejams 24/7), rakstot e-konsultāciju uzticibaspasts116111@bac.gov.lv vai rakstot tiešsaistes čatā darba dienās no 12.00 - 20.00 mājas lapā www.uzticibastalrunis.lv vai aplikācijā "Uzticības tālrunis".

BAC ir izveidota **Vardarbības intervences komanda**, kuras speciālisti: sniedz atbalstu preventīvo pasākumu nodrošināšanā vardarbības mazināšanai; sniedz praktisku, metodisku un informatīvu atbalstu par gadījuma risināšanu izglītības iestādēm; veic krīzes gadījuma koordinēšanu augsta līmeņa krīzes situācijās; veic krīzes gadījuma analīzi kopīgi ar izglītības iestādes personālu, lai sekmētu gadījuma risināšanu un personāla izpratni par turpmāk veicamajām darbībām krīzes situācijas un risku mazināšanai; izstrādā ieteikumus izglītības iestādēm, lai veicinātu ilgtermiņa sadarbību un mazinātu iespējamos bērnu tiesību pārkāpumus.

BAC darbojas **Krīzes intervences komanda**, kas sniedz bezmaksas psiholoģisko atbalstu krīzes situācijās gan izglītojamajiem, gan izglītības iestādes darbiniekiem, gan likumiskajiem pārstāvjiem - https://www.bac.gov.lv/lv/krizes-komanda.

Veselības joma

Bērnu un pusaudžu psihiatrs ir ārsts, kas specializējas psihisko, emocionālo un uzvedības traucējumu diagnostikā un ārstēšanā, ja nepieciešams, arī medikamentozā veidā.

Bērnu narkologs var palīdzēt bērnam vai pusaudzim izstrādāt stratēģijas un metodes, kā pārvarēt atkarību. Tas ietver intervences plānu izstrādi, kas atbilst individuālajām vajadzībām un situācijai. Ārsts var ieteikt terapiju, medikamentus vai pat īpašus programmas, piemēram, atkarību pārvarēšanas nometnes vai grupas terapiju.

Bērnu psihoterapeits - palīdz gadījumos, ja bērnam ir uzvedības traucējumi, psihosomatiski traucējumi vai kādas citas psihoemocionālas ciešanas - sniedz konsultācijas, sniedz psihoemocionālo atbalstu, palīdz mazināt vardarbības izraisītās sekas, strādā pie bērna sociālo un komunikācijas prasmju uzlabošanas.

Ģimenes ārsts, nepieciešamības gadījumā, seko līdzi bērna veselības stāvoklim, var sniegt atgriezenisko saiti izglītības iestādei.

Cita ārstniecības persona, kas risina bērna individuālās vajadzības konkrētajā gadījumā.

Izglītības iestādes dibinātājs

Dibinātājs (valsts dibinātām izglītības iestādēm ministrija, kuras padotībā tā atrodas) (turpmāk - dibinātājs) vai izglītības pārvaldes iestāde (valsts vai pašvaldības iestāde vai pašvaldības struktūrvienība, kas pilda izglītības pārvaldes funkcijas) reaģē uz visiem iesniegumiem un informāciju par vardarbību izglītības iestādēs, iesaistās faktu noskaidrošanā, sniedz konsultatīvu palīdzību un seko situācijas risinājumam, kā arī motivē izglītības iestādes veikt preventīvus pasākumus un strādāt pie pedagogu un atbalsta personāla nodrošinājuma un izglītošanas, lai izglītības iestādēs veidotu drošu mikroklimatu.

Sniedz informatīvu un metodisku atbalstu izglītības iestādei, piesaista speciālistus, kā arī sniedz informāciju par pašvaldībā pieejamiem pakalpojumiem.

Dibinātājs vai izglītības pārvaldes iestādes speciālists sadarbībā ar pašvaldības izglītības iestādi izstrādā (vai pārskata izglītības iestādes izstrādāto) problēmu risināšanas plānu, individuālo izglītības programmas apguves plānu vai uzvedības korekcijas plānu.

Psihologs - Psihologs pusaudzim var palīdzēt izprast savas dzīves mērķus, sakārtot attiecības ar sevi un citiem. Psihologs uzklausa, atbalsta, sniedz informāciju, bet nesniedz norādījumus, atbildes un neuzstāda diagnozes. Pie psihologa var vērsties atsevišķu jautājumu vai krīzes gadījumā, kad nepieciešams atbalsts tās pārvarēšanai.

Citas juridiskas un fiziskas personas - mentors, mediators, nevalstiskās organizācijas, Izglītības kvalitātes valsts dienests, Valsts probācijas dienests u.c. atbilstoši jomai un kompetencei.

Normatīvie akti

- Bāriņtiesu likums. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis Nr.107, 07.07.2006.
- Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis Nr.168, 19.11.2002.
- Izglītības likums. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis Nr.343/344, 17.11.1998.
- Bērnu tiesību aizsardzības likums. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis Nr.199/200, 08.07.1998.
- Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo profilaktiskā veselības aprūpe, pirmā palīdzība un drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos. MK 22.08.2023. noteikumi Nr.474. Latvijas Vēstnesis Nr.164, 25.08.2023.
- Attālināto mācību organizēšanas un īstenošanas kārtība. MK 08.02.2022. noteikumi Nr.111. Latvijas Vēstnesis Nr.29, 10.02.2022.
- Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā. MK 12.09.2017. noteikumi Nr.545. Latvijas Vēstnesis Nr.183, 14.09.2017.
- Kārtība, kādā nepieciešamo palīdzību sniedz bērnam, kurš cietis no prettiesiskām darbībām. MK 22.12.2009. noteikumi Nr.1613. Latvijas Vēstnesis Nr.205, 30.12.2009.

Citi avoti

- Apmācību programma vecākiem "Ceļvedis audzinot pusaudzi", kuri audzina 12 - 17 gadus vecus bērnus, lai nodrošinātu psiholoģisko atbalstu audzināšanas jautājumos pusaudžu vecumposmā. Pieejama: https://www.vsc.iem.gov.lv/lv/media/307/download (materiāls likumiskajiem pārstāvjiem)
- Atbalsts nedrošā brīdī. Informācija pieejama: https://www.izm.gov.lv/lv/atbalsts-nedrosa-bridi
- Bērnu emocionālās audzināšanas kursi vecākiem, kuri audzina bērnus līdz 7 gadu vecumam uzvedības problēmu mazināšanai pirmsskolā un skolā. Informācija pieejama: https://www.vsc.iem.gov.lv/lv/media/304/download (materiāls likumiskajiem pārstāvjiem)
- Informācija par palīdzību un atbalstu krīzes situācijā - Informācija pieejama: https://www.izm.gov.lv/lv/atbalsts-nedrosa-bridi
- Individuālo uzvedības korekcijas plānu ieviešana un īstenošana skolās agresijas situāciju risināšanas gadījumos. Informācija pieejama: https://www.visc.gov.lv/lv/jaunums/par-individualo-uzvedibas-korekcijas-planu-izveidi-un-istenosanu
- Izglīto un informē sabiedrību par bērnu drošību internetā un nodrošina iespēju ziņot par atklātajiem pārkāpumiem internetā. Informācija pieejama: https://drossinternets.lv/
- Ja nepieciešams veidot skolēnos empātiju jeb otra emocionālā stāvokļa izpratni līdzpārdzīvojot. Informācija pieejama: http://www.veseligaizglitiba.lv/ideja/empatijas-skola/tanzpro/
- KiVa antimobinga programma skolās ar mērķi samazināt mobinga gadījumu skaitu. Informācija pieejama: https://latvia.kivaprogram.net/
- Konsultācijas par drošību attiecībās un vardarbību pret bērnu. Informācija pieejama: https://centrsdardedze.lv/pakalpojumi/

- Konsultācijas par drošību attiecībās un vardarbību pret bērnu. Informācija pieejama: https://centrsdardedze.lv/pakalpojumi/
- Bērniem no 5-10 gadiem "Džimbas skola" par drošību attiecībās ar citiem cilvēkiem. Informācija pieejama: https://centrsdardedze.lv/berniem/ciemos-pie-dzimbas/
- LU izstrādātā darbības programma „Atbalsts pozitīvai uzvedībai"(APU) paredz praktiskus risinājumus, kā skola vienoti veicina pozitīvu uzvedību skolā. Programmas mērķis ir veidot pedagogu padziļinātu izpratni par vienotiem un sistemātiskiem uzvedības problēmu risinājumiem skolā un veicināt to ieviešanu praksē atbilstoši skolā izvirzītajām vērtībām. Labās prakses piemērs: https://www.visc.gov.lv/lv/media/22119/download?attachment
- Metodoloģija bērnu ar uzvedības traucējumiem un saskarsmes grūtībām agresijas un vardarbības mazināšanai un sociālās iekļaušanas veicināšanai. Pieejama: https://www.bac.gov.lv/lv/media/2337/download?attachment
- Metodiskais materiāls sociālajam darbam ar vardarbībā cietušām un vardarbību veikušām personām - Pieejams: https://www.lm.gov.lv/lv/metodiskie-materiali-0
- Metodiskais materiāls sociālajam darbam ar jauniešiem - Pieejams:https://www.lm.gov.lv/lv/metodiskie-materiali-0
- Metodiskais materiāls - Krīzes gadījumu vadība izglītības iestādēs - Pieejams:https://www.bac.gov.lv/lv/media/1088/download?attachment
- Pierādījumos balstīta agrīnas intervences programma "STOP 4-7" bērniem ar dažādām uzvedības problēmām. Informācija pieejama: https://www.pkc.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/iniciativas-un-darba-grupas/programma-stop-4-7
- Preventīva programma pirmsskolu vadītājiem un pedagogiem "Bērnam drošs un draudzīgs bērnudārzs", kuras mērķis ir savlaicīgi atpazīt un novērst bērnu tiesību pārkāpumu riskus, veidot pozitīvu sadarbību iesaistīto pušu starpā (bērns, vecāks, pedagogs). Informācija pieejama:https://www.sosbernuciemati.lv/lv/kam-mes-palidzam/bernu-darzu-specialistiem-bernam-dross-un-draudzigs-bernudarzs
- Rīks vardarbības novēršanai izglītības iestādēs – spēle "Ikviens ir svarīgs" (inovatīvs daudzpakāpju sistēmisks instruments fiziskās un emocionālās vardarbības mazināšanai izglītības iestādē) . Informācija pieejama: https://www.bac.gov.lv/lv/jaunums/spele-ikviens-ir-svarigs-palidz-noverst-vardarbibu-skolas
- Rekomendācijas vecākiem. Kā pasargāt bērnu no ņirgāšanās. Pieejamas: https://www.esparveselibu.lv/sites/default/files/2023-/Rekomend%C4%81cijas%20makets%202004.pdf (materiāls likumiskajiem pārstāvjiem)
- Risinājumi uzvedības maiņai. Informācija pieejama: https://www.uzvediba.lv/
- Socioemocionālās audzināšanas metodiskais materiāls klases stundām, lai mazinātu vienaudžu konflikta un mobinga riskus. Pieejams: https://mape.gov.lv/catalog/materials/30A285C1-E470-4811-85BB-2ABF61055AB9/view
- Vadlīnīijas ņirgāšanās mazināšanai pamatskolas un vidusskolas izglītības iestādēs. Pieejamas: https://www.esparveselibu.lv/sites/default/files/2023-04/PSK-VSK%20makets.pdf
- Vardarbības definējums, riska faktori, pazīmes un sekas - Informācija pieejama: https://centrsdardedze.lv/drosibas-biblioteka/par-vardarbibu/
- https://skolas.emu.lv/emu-vadibas-un-monitoringa-sistemas-pieejas-aprakstsemu-pieeja-un-pa/